

Asia: VN/2287/2020

Lausuntopyyntö työryhmän ehdotuksesta arkkitehtuuripoliittiseksi ohjelmaksi

Työryhmän ehdotus Kohti kestäväää arkkitehtuuria

Yleisiä kommentteja työryhmän ehdotuksesta

PRIDno-2021-452

Valmistelija

Mikko Nurminen, rakennusvalvontayksikön päällikkö, mikko.nurminen@pori.fi

Sari Kivioja, sari.kivioja@pori.fi

Perustelut

Opetus- ja kulttuuriministeriö ja ympäristöministeriö asettivat toukokuussa 2019 työryhmän laatimaan Suomelle uuden arkkitehtuuripoliittisen ohjelman Apoli2020. Ohjelmaehdotus on lähetetty lausuntokierrokselle, jonka pohjalta lopullinen ohjelma viimeistellään. Työryhmään kutsuttiin 21 varsinaista jäsentä, jotka edustavat rakennetun ympäristön osaamista laaja-alaisesti. Työskentelyn aikana kuultiin myös muita asiantuntijoita ja osallistettiin eri sidosryhmiä. Työryhmän sihteerinä toimi Arkkitehtuurin tiedotuskeskus Archinfo.

Valtioneuvosto hyväksyi Suomen ensimmäisen arkkitehtuuripoliittisen ohjelman vuonna 1998 ja se toimi esikuvana monelle muulle eurooppalaiselle maalle. Ohjelman avulla pyrittiin parantamaan rakentamisen laatua, antamaan sisältöä kestäväen kehityksen periaatteisiin kaavoituksessa ja rakentamisessa sekä lisäämään avoimuutta ja vuorovaikutusta. Nämä olivat myös vuonna 2000 voimaan tulleen maankäyttö- ja rakennuslakiuudistuksen keskeisiä tavoitteita.

Uusi ohjelmaehdotus Apoli20 käsittelee viittä pääteemaa, jotka ovat ilmastonmuutos, yhdenvertaisuus, talous, merkitys ja koulutus. Globaalien kysymysten ohella on paneuduttu Suomelle ominaisiin tekijöihin, kuten väestön ikääntymiseen, aluekehitykseen ja kulttuuriperintöön. Ohjelmalla halutaan myös lisätä rakennusten joustavaa käyttöä, luoda kriteerit asuntorakentamisen laadulle sekä vahvistaa Suomen vetovoimaa arkkitehtuurimatkailevana.

Suomen arkkitehtuuripolitiikka jalkautui paikalliselle tasolle ja useat kaupungit ja kaupunkiseudut laativat omia ohjelmiaan. Satakunnassa työ käynnistyi rakennustaiteen läänintaiteilijan toimesta vuonna 2009 ja sitä toteutettiin yhteistyössä kuntien ja rakennusalan ammattilaisten kanssa. Satakunnan taidetoimikunta hyväksyi Satakunnan arkkitehtuuripoliittisen ohjelman "Kauas katse kantaa" 7.11.2012 ja se esiteltiin maakuntavaltuustolle.

Esittelijä

Lauri Kilku, toimialajohtaja, elinvoima- ja ympäristötoimiala, lauri.kilku@pori.fi

Porin kaupungin Elinvoima- ja ympäristölautakunta päättää antaa arkkitehtuuripoliittisesta ohjelmaehdotuksesta Apoli 2020 seuraavan lausunnon:

Arkkitehtuuripoliittinen ohjelmaehdotus 2020 on sisällöltään laadukas, kattava ja innostava. Se täydentää luontevasti v. 1998 laadittua ensimmäistä arkkitehtuuripoliittista ohjelmaa ja vastaa monipuolisesti yhteiskunnallisiin muutoksiin ja haasteisiin sekä muuttuvan toimintaympäristön tarpeisiin. Ohjelmaehdotuksen visio 2035 on selkeä ja näyttää tien kestäväälle kehitykselle. Kokonaisuuden viisi teemaa ja niihin liittyvät toimenpiteet ovat ajankohtaisia ja yhteiskunnallisesti merkittäviä.

Ohjelmaehdotus inspiroi ja luo erinomaisen lähtökohdan kuntien omien arkkitehtuuripoliittisten ohjelmien laadintaan ja tukee Satakunnan arkkitehtuuripoliittisen ohjelman "Kauas katse kantaa" tavoitteita. Ohjelmaehdotus on tavoitteellinen ja kunnianhimoinen, mutta samalla helposti lähestyttävä. Kehittämiseen tähtäävän työn rinnalla ohjelmassa korostuu vahvasti elinympäristön olemassa olevien arvojen ja rakennusperinnön kunnioitus.

Luku I Ilmastonmuutos ja luonnon monimuotoisuus

Porin kaupunki jakaa Apoli2020 näkemyksen, että maankäytöllä ja rakentamisella on keskeinen rooli ilmastonmuutoksen hillitsemisessä ja siihen sopeutumisessa sekä biodiversiteetin säilyttämisessä. Arkkitehtiosaaminen sekä rakennusten ja alueiden suunnittelu ovat keskeisiä kestävien ratkaisujen kannalta. Kestävän kehityksen osa-alueiden tarkastelun aloittaminen ekologisesta kestävydestä on perusteltua ja sen varaan muut kestävyden näkökulmat ja hyvinvointi rakentuvat.

Rannikkokaupunkina Pori nostaa esiin käytännön esimerkin, joka perustelee monialaisen yhteistyön ja erityisasiantuntijuuden tarpeellisuutta: Ilmastonmuutos aiheuttaa yhä enemmän tuulen kanssa tulevia viistosateita ja rakenteiden kosteusrasituksen lisääntymistä. Ilmiö on ollut havaittavissa erityisesti länsirannikolla yhä lisääntyvinä leutoina talvina, jolloin vallitseva ilmansuunta viistosateille on ollut lounaasta ja lännestä. Tulevaisuudessa sateiden ennustetaan lisääntyvän ja saderasitusta tulee myös muihin suuntiin aukeaville julkisivuille. Suunnittelussa tulee yhä korostuneemmin ymmärtää ja huomioida ilmastonmuutoksen vaikutukset rakennusfysiikkaan.

Apoli 2020 -ohjelmaehdotuksessa esitetään, että ensisijaisesti hyödynnetään, korjataan ja kehitetään olemassa olevia rakennuksia, toissijaisesti täydennys- ja lisärakennetaan ja vasta viimeisenä vaihtoehtona rakennetaan uutta. Porin kaupungin omistamien rakennusten määrä on mittava, tarpeet ja käyttötarkoitukset muutoksessa sekä useat rakennukset kulttuurihistoriallisesti ja arkkitehtonisesti arvokkaita. Tarpeiden ja resurssien kohtaamiseksi ja kannatettavien tavoitteiden toteutumiseksi on Porissa tarkoitus laatia rakennustrategia.

Kestävän ja vähähiilisen rakentamisen edistämiseksi ja ilmastonmuutokseen liittyvien ongelmien ratkaisemiseksi esitämme seuraavia huomioita lisättäväksi kohtaan C:

* Uusiutuvan energiakäytön mahdollistaminen ja edistäminen. Kiinteistökohtaisesti ja useamman kiinteistön yhteistyöllä. Nostaisimme esiin myös laajempien yhteisten energiavarastojen ja kiinteistökohtaisten energiavarastojen huomioimisen.

* Tulevaisuuden liikkumisratkaisuista lähiympäristöjen suunnittelun yhteydessä tulisi nostaa esiin kevyenliikenteen olosuhteiden kehittämisen tarpeellisuus, yhteiskäyttöratkaisut ja sähköajoneuvojen lataamiseen liittyvä mahdollistaminen

* Pysäköintilaitosten uudenlaiset käyttö ja kehittämismahdollisuudet ja ekologisuutta sekä innovatiivisuutta tukevat ratkaisut osaksi pysäköinti- ja asuntopolitiikkoja. Kehittämistyössä tulisi kiinnittää huomiota olemassa olevien ja uusien pysäköintilaitosten käytettävyyteen ja arkkitehtuuriin siten, että ne palvelisivat paremmin tulevaisuuden käyttötarpeita. Pysäköintilaitoksia voitaisiin laajemmin hyödyntää muun muassa liikumis- ja energiaverkkokeskuksina sekä asukkaille suunnattujen palveluiden (kuten jätteen yhteyskeräyspisteet) yhteiskäyttöpisteinä. Lisäksi pysäköintilaitosten vehreyttämiseen, viihtyisyyden ja turvallisuuden kehittämiseen tulisi myös tulevaisuudessa kiinnittää enemmän huomiota.

Luku II Yhdenvertaisuus ja osallisuus

Apoli2020 -ohjelmaehdotus nostaa esiin tärkeitä elementtejä ja periaatteita, joiden avulla rakennetun ympäristön ja suunnittelun keinoin voidaan lisätä ihmisten yhdenvertaisuutta ja hyvinvointia.

Pidämme erityisen tärkeänä huomiota, että rakennettu ympäristömme on vielä monin paikoin esteellinen. eikä siten mahdollista yhdenvertaista osallisuutta. Ennen uusien hyvinvointia edistävien keinojen kehittämistä tulisi varmistaa, että liikkumisrajoitteiset henkilöt huomioidaan

suunnitteluratkaisuissa ja heidän yhdenvertainen osallisuutensa ei jää puutteelliseksi ympäristön esteellisyyden takia. Rakennussuunnittelun yhteydessä tulisi entistä vahvemmin hyödyntää kokemusasiantuntijoita ja erityisryhmien edunvalvoja kuten esimerkiksi vanhus- ja vammaisneuvosto. Eräänä toimenpiteenä edistää yhdenvertaisuutta voisi olla yhtenäisen mittariston luominen ihmisten ympäristökokemusten arviointiin.

Esitämme toimenpiteitä A. ja C. täydennettäväksi seuraavilla huomiolla:

* Esteetön liikkuminen on yhdenvertaisen osallisuuden perusta. Julkisten tilojen verkostossa liikkumiseksi ja sisätiloihin siirtymiseksi on saavutettavuuden ja esteettömyyden varmistamisessa hyödynnettävä olemassa olevan esteettömyysohjeistuksen lisäksi kokemusasiantuntijoita ja vammais- sekä vanhusneuvostojen asiantuntijuutta. Mahdollisuuksina nostamme yhteissuunnittelun, yhteistyön kokemusasiantuntijoiden kanssa ja yleisen poikkialaisen yhteistyön.

* Kaavoitusprosessin sujuvoittamiseksi osallisuuteen ja vuorovaikutukseen panostamista voisi toteuttaa edeltävän yleissuunnitteluvaiheen aikana. Kaavoitus- ja suunnitteluprosessin aikaisen osallisuuden ja vuorovaikutuksen kehittämässä voisi siten toteuttaa pitkäaikaisen vaikuttamisen mahdollisuuksia.

Luku III Talous ja kansainvälisyys

Rakennetun ympäristön ja hyvän suunnittelun vaikutukset taloudelliseen kestävyys tunteen tunnetaan yleisesti. Apoli2020 -ohjelmaehdotuksessa roolia voisi taloudellisen kestävyys ja vihreän kasvun mahdollistajana korostaa mainitsemalla erillisenä kohtana aluekehityshankkeet, kuten esimerkiksi Jyväskylän Kangas, ja niihin liittyvät innovaatiot ja kestävä kasvun mahdollistavat kokeilut, asumisen viihtyisyys ja yhteiskäyttötilat, uudenlaiset liikkumispalvelut ja energiaratkaisut.

Esitämme toimenpiteitä A. ja E. täydennettäväksi seuraavilla huomioilla:

* Korostamalla toimintamallin kytkeytymistä aluekehityshankkeisiin ja toimintamallin luomista mahdollisuuksista edistää kestävä kasvua ja synnyttää uusia innovaatioita. Tämän kohdan yhteydessä voisi olla tarpeen myös kannustaa rohkeisiin kokeiluihin ja paikallisten olosuhteiden huomioimiseen.

* Olemassa olevien verkostojen aktiivinen on perusta tämän toimenpiteen edistämiseksi. Hyvänä mahdollisuutena on maankäyttö- ja rakennuslaissa olevan kansallisen kaupunkipuiston (68 §) ja kansallisten kaupunkipuistojen verkosto. Kansallinen kaupunkipuisto sisältää kaupunkiluonnon, puistoarkkitehtuurin ja viheralueiden lisäksi kansallisen historian tai kaupungin omien kehitysvaiheiden kannalta merkittäviä kulttuuriympäristöjä rakennuksineen ja on merkittävä mahdollisuus Suomen ja verkostoon kuuluvien kaupunkien arkkitehtuurimatkailemisen vetovoiman kehittämisessä.

* Arkkitehtuurin lisäksi kehittämisen mahdollisuutena ovat myös julkinen taide ja toiminnallisuus. Integroiva ote tuo lisäarvoa käyttäjille ja kehittää tiedon saavutettavuutta. Liikuttavan

kaupunkiympäristön, arkkitehtuuri + julkinen taide + toiminnallisuus, näkökulman käyttöönotto opasteissa ja digitaalisissa palvelukartoissa edistää kaupunkiympäristön viihtyisyyttä ja vetovoimaa.

Luku IV Merkitys ja identiteetti

Apoli2020 -ohjelmaehdotuksen tavoitetaan on helppo yhtyä ja toimenpiteiden listaus on laadukas ja kattava. Rakennetun ympäristön ajallinen kerroksisuus on voimavara ja osa identiteettiä, rakennusperintö puolestaan uusiutumaton varallisuutta. Rakennetun ympäristön arvojen tunnistaminen, arvojen vaaliminen ja hallittu muutos ovat avainasemassa rakennuskulttuurin ja rakennusperinnön arvostamisessa ja merkityksellistämässä. Porin kaupungin käytännön kokemukset ja Satakunnan arkkitehtuuripoliittisen ohjelman teemat tukevat tavoitetta.

Esitämme toimenpiteitä A. ja B. täydennettäväksi seuraavilla huomiolla:

* Modernin rakennuskannan arvojen tunnistaminen ja inventointityö on tärkeä lähtökohta, joka mahdollistaa ja sujuvoittaa kaavojen ajantasaistamistyön. Kaavojen päivittäminen on tarpeen paitsi suojelun näkökulmasta mutta myös uudis ja täydennysrakentamisen ohjaamiseksi.

* Julkisyhteisöjen esimerkkiä, valtion ja kaupunkien vastuuta tyhjilleen jäävien rakennusten uuskäytöstä suunnittelusta ei voi olla korostamatta.

* Ympäristönlukutaitoa ja mahdollisuuksia vaikuttaa omaan ympäristöönsä voi kehittää luomalla keinoja, joilla kaupungit kannustavat taloyhtiöitä omaehtoiseen kehittämiseen. Työhön tarvitaan koordinoitua ja uusia ratkaisuja, joissa esimerkiksi kunnat ja Suomen Kiinteistöliitto sekä paikalliset kiinteistöliiton toimijat ovat avainasemassa. Merkitystä on myös lasten kulttuuriympäristökasvatuksella.

Luku V Koulutus ja tutkimus

Kestävän suunnittelun ja rakentamisen nostaminen koulutuksen läpäiseväksi periaatteeksi on ensiarvoista. Monitieteiseen ja laajempiin kulttuurisiin, yhteiskunnallisiin ja ekologisiin yhteyksiin pohjautuva yhteistyö ja keskustelu ovat luontevia keinoja edistää tavoitetta. Lasten ja nuorten kautta kestävän suunnittelun ja rakentamisen periaatteet kasvavat osaksi identiteettiä.

Esitämme toimenpiteitä E. täydennettäväksi seuraavalla huomiolla:

* Arkkitehtuuri- ja muotoilukasvatuksen roolia tulee vahvistaa ja liittää se osaksi laajempaa varhaiskasvatukselle ja perusopetukselle suunnattua oppimiskokonaisuutta. Eri tahojen tarjoamiin oppimissisältöihin pääsee tutustumaan esimerkiksi teemoja tai ikäryhmiä selaamalla, kunhan eri oppimissisällöt on kootusti järjestetty esimerkiksi yhdelle verkkosivulle. Laajemman kokonaisuuden kokoaminen kulttuuri-, taide-, ja ympäristökasvatuksen oppimissisällöistä on hyödyksi opettajille, oppilaille ja muille käyttäjäryhmille.

Nurminen Mikko

Porin kaupunki - Kaupunginarkkitehti, rakennusvalvontayksikön päällikkö